

lenističko-judaističke pozadine mi ne možemo pravovaljano razumjeti Sve- ta pisma. S obzirom na djevičanstvo Marijino ne smije se izgubiti iz vida da je najvažniji vid Marijina djevi- čanstva duhovni a ne biološki (str. 52). A i duhovni vid je stvarni vid. Dje- vičanstvo je Marijino stanoviti vid bez- uvjetnog »da« kojim je Marija odgo- vorila Bogu.

U posljednjem broju pisac navodi neke teološke i pastoralne zaključke. Marija za kršćanina i Crkvu nije samo prototip njene buduće stvarnosti nego i primjer evanđeoskog života. Ma- rija ima puno reći suvremenom svijetu. Ona je uzor razboritog dijaloga i plemenite brige za ljude. Ona je pri- mjer ljubavi prema Bogu i prema ljudima. Ona je hrabra žena koja je is- kusila siromaštvo, trpljenje, izgnan- stvo. U njoj može naći poticaj svatko tko danas želi pomoći oslobodilačkim snagama u suvremenom društvu. Ma- rija je model autentičnog nutarnjeg života, usredotočenog na vjeru i lju- bav. Ona je svojim potpunim preda- njem Bogu prototip poziva svakog kr- šćanina i poziva Crkve. Mi se ostva- rujemo kao osobe i kao učenici Kri- stovi tako što se kao Marija darujemo Bogu, a preko njega braći ljudima, po- zitivnim, ustrajnim, potpunim odgo- vorom.

Knjižica je doista biser pučke ma- riologije. Nadbiskup Alvarez uspio je progovoriti jezikom koji razumije su- vremeni čovjek. Knjižica se stoga ne čita samo lako nego sa silnim nutar- njim zadovoljstvom i nutarnjom kori- šću. Pogotovu treba pohvaliti piševo ophođenje sa Svetim pismom kako Starog tako i Novog zavjeta.

Adalbert REBIĆ

Čedomir Drašković (priredio), CRKVA U SAVREMENOM SVETU. Zbornik radova Trećeg međufakultetskog eku- menskog simpozijuma, Beograd 1979. Str. 160.

Ovaj Zbornik sadrži radove III. e- kumenskog simpozija koji je organi- zirao Bogoslovski fakultet Srpske pravoslavne Crkve. Simpozij se održavao u Arandelovcu od 12. do 15. listopada 1978. godine. Ove ekumenske simpo- zije organiziraju tri naša ugledna teo- loška fakulteta: Bogoslovni fakultet u Zagrebu, Teološka fakulteta u Ljub- ljani i Bogoslovski fakultet Srpske'

pravoslavne Crkve u Beogradu. Prvi je takav ekumenski simpozij održan u Mariboru u organizaciji Teološke fa- kultete u Ljubljani, a drugi u Opatiji 1976. godine u organizaciji Bogoslov- nog fakulteta u Zagrebu. Radovi svih dosadašnjih ekumenskih simpozija iz- dani su tiskom. Tako je ovo treći zbornik radova s ekumenskog simpo- zija. Zbornike izdaju fakulteti koji or- ganiziraju simpozij.

Ovaj Zbornik radova priredio je dr Čedomir *Drašković*, profesor Bogoslov- skog fakulteta u Beogradu (Prvi je zbornik priredio dr Stanislav *Janežič* pod naslovom »V edinosti«, Ljubljana —Maribor 1974, str. 141; drugi je zbor- nik priredio dr Adalbert *Rebić* pod naslovom »Evangelizacija u našem prostoru i vremenu« Zagreb 1977. stra- na 180).

Tema Trećeg simpozija bila je Crkva u suvremenom svijetu. U okvi- ru te teme održana su bila tri glavna predavanja: prvo Kršćansko shvaća- nje jedinstva i međusobna zavisnost čovjeka i sveta (dr Vjekoslav *Grmič*, biskup, Maribor), drugo predavanje Hrišćanin u dva sveta (dr *Dimitrije Dimitrijević*, Beograd) i treće Eku- mensko gibanje i tokovi u suvremenu svijetu (dr Tomislav *Šagi-Bunić*, pro- fesor, Zagreb). Uz ta glavna predava- nja bilo je održano mnogo referata i koreferata.

U prvom je predavanju dr Vjeko- slav *Grmič*, biskup iz Maribora i pro- fesor dogmatike na Teološkom fakul- tetu u Ljubljani, pokazao kakav je ovaj suvremeni svijet i kakvi su zna- ci vremena na koje Crkva danas tre- ba paziti. Jedan od takvih znakova suvremenog svijeta jest pluralizam. Premda taj pluralizam ideja i vred- nota za kršćanstvo, prema nekima, može biti vrlo opasan, on je ipak i za kršćanstvo veliki suvremeni znak. Unatoč pluralizmu svijet je jedin- stven. Ima mnogo dodirnih pogleda, puteva i ciljeva između kršćanstva, sekularizacije i marksizma, makar oni naizgled bili suprotni. Danas tre- ba tražiti ono što je zajedničko, što ljude spaja, združuje, a ne gledati to- liko na ono što nije zajedničko, što ljude rastavlja, što čak može biti po- vod svađi i žestokoj raspravi. Za kršćanina mora i danas vrijediti na- čelo koje je izrekao Isus: »Tko nije protiv nas, taj je za nas!« (Mk 9,40). Predavač je jako naglasio kako danas i s kršćanskog stajališta mora sve biti usmjereno prema čovjeku. To je

naglasio Drugi vatikanski sabor (usp. *Gaudium et spes* 12,1). Antropocentričnost je također znak današnjeg vremena. Ona nipošto nije suprotna teocentričnosti. Ta Bog je u Isusu Nazarećaninu prišao ljudima. Njegova se dobrotu i njegovo čovjekoljublje objavilo ljudima po Isusu. Danas dolazi velika opasnost od onih ljudi koji prave razlike među ljudima, pojedincima i zajednicama, te iz općeg zalaganja za razvoj čovjeka i čovječanstva isključuju neke dijelove čovječanske obitelji. Evanđelje se tome žestoko protivi. Po evanđelju svi su ljudi međusobno braća (usp. GS 24,1).

Nakon ovog predavanja u Zborniku slijede koreferati. Dr Anton *Benvin* govorio je o svijetu kao adresatu djelovanja Crkve. Uzeo je misao iz Evanđelja o sijaču i sjemenu i njivi. »Njiva je svijet!« »Dobro sjeme su sinovi Carstva.« »Kukolj su sinovi Zloga.« »Neprijatelj je đavo.« »Žetva je svršetak svijeta.« Dr *Žože Rajhman* je govorio o svijetu koji spada u djelokrug Crkve. Naglasio je kako je svijetu potrebna religija (Crkva) a religiji (Crkvi) je potreban svijet i između tih dviju stvarnosti mora postojati usklađenost, usklađenost njihovih interesa. O svijetu se ne može govoriti samo teorijski, nego se sa svijetom uistinu treba susretati. Danas se događa da Crkva ne susreće stvarni, konkretni svijet, nego neki imaginarni, statički svijet. Zato se mnogi zavaravaju u svoju sredinu kao što se Crkva nekada zatvarala u pustinju, i neće živjeti usred svijeta u kojem se faktično nalaze. U prošlosti je Crkva često bježala od svijeta. Danas će stoga Crkva morati ponovno graditi mostove povjerenja. U prošlosti se Crkva prečesto ponašala vladalački. A poslanje Crkve u ovom svijetu jest da ona služi čovjeku. Na početku Drugog vatikanskog sabora izrečeno je: Crkva ne želi vladati, već služiti svijetu. Drugim riječima, Crkva ne želi biti samoj sebi svrha, brinuti se samo za svoj vlastiti opstanak, već hoće da se u poniznom služenju sva žrtvuje za čovjeka. Po izjavama Koncila Crkva je narod Božji. Ovo dođuše u mentalitetu kršćana još nije sasvim jasno, barem ne u praksi. No kad ta činjenica svima postane jasna, onda će Crkva izmijeniti svoje lice: od hijerarhijske ustanove ona će nužno postati Crkva svijetu, srušit će ograde koje joj još uvijek onemogućuju ulazak u suvremeni svijet.

Dr *Jerko Barišić* govorio je o pojmu svijeta u Bibliji i teologiji. O istoj je temi govorio i dr *Franc Plemenitaš*. Dr *Valter Dermota* iznio je bitne komponente slobodnog svijeta kao čovjekove duhovne domovine. Dr *Atanasije Jevtić* obradio je kršćansku antropologiju i sociologiju. On se osvrnuo na predavanje dr *Vjekoslava Grmiča* u kojem je predavač govorio o odnosu čovjeka prema svijetu. *Jevtić* iznosi kako se ne samo za kršćansku antropologiju nego i za suvremenu egzistencijalističku filozofiju (*Berdajev*, *Buber*) pojmovi *individuum* i *društvo* međusobno suprotstavljaju. No, kršćanska antropologija utemeljena na objavi ima drugi pristup čovjeku i njegovu odnosu prema drugim ljudima. To su pojmovi *ličnost* i *zajednica*. Ličnost je duhovna kategorija, kvalitativno različita od individuumu. Čovjek je ličnost jer je stvoren na sliku Boga i to Trojedinoga. Ličnost nikada nije individuum, jer individuum je razdrobljavanje jedinstva ljudske prirode. Ličnost, utjelovljena u Kristu, ostvaruje sebe u punoći samo kroz uzajamnu *zajednicu* i zajedničarenje. Kršćanstvo je religija ličnosti a ne religija individuumu.

U nastavku nakon prvog referata slijede još dva članka odnosno predavanja, i to članci dr *Dimitrija Kalezića* O sabornosti i ekumenizmu i *Rafka Valenčića* O kršćanskoj antropologiji.

Drugi glavni referat održao je dr *Dimitrije Dimitrijević*, profesor teologije na Bogoslovskom fakultetu u Beogradu. Govorio je o kršćaninu u dva svijeta. U predavanju tvrdi da je kršćanin egzistencijalno povezan s dva svijeta, to jest sa svijetom kao kraljevstvom Božjim i sa svijetom kao materijalnim okolišem u kojem se to kraljevstvo Božje u vremenu i prostoru sada ostvaruje, ili barem pokušava ostvariti. Autor je najprije pokazao evandeoski aspekt tog pitanja. Isus Krist je stalno isticao važnost društvene dimenzije kao neophodan uvjet za ulazak u kraljevstvo Božje koje će doći. Zatim je prikazao kristološko-soteriološki aspekt kršćanina u dva svijeta. Isus Krist je smisao i cilj povijesti čovječanstva. On je u povijest ušao svojim utjelovljenjem. Svojim ju je životom osmislio i usmjerio ka cilju koji je Bog odredio. Na koncu je prikazao i ekzeziološko-eshatološki vid istog toga pitanja kršćanina u dva svijeta. Svojim ulaskom

k Ocu Isus nije prestao biti prisutan među svojim. Isusova prisutnost u svijetu poslije smrti i uskrsnuća omogućena je u Crkvi i preko Crkve. Njegova se prisutnost na osobit način ostvaruje onda kad se zajednica — Crkva — sabire na slavljenje euharistije. Na euharistiji narod Božji poznačuje smrt Kristovu, naviješta njegovo uskrsnuće i iščekuje njegov drugi dolazak. U zaključku predavanja dr Dimitrijević je iznio što bi Crkva trebala činiti, s kakvim bi se obvezama i dužnostima suvremenog društva morala suočiti da bi odgovorila svojim obvezama i dužnostima, jer Crkva je sastavni dio suvremenog društva.

Poslije glavnog predavanja održano je nekoliko koreferata na tu temu. Dr Anton *Nadržah* govorio je o stalnom obnavljanju i reviviscenciji Crkve. Dr Anton *Benvin* i dr Franc *Perko* govorili su o tome kako svijet determinira Crkvu. Perko je nabrojio što sve Crkva dobiva od svijeta. Zatim je naglasio kako se Crkva mora prilagođavati svijetu. Ono što je odgovaralo XIX. stoljeću ne odgovara XX. stoljeću. Način i težnje suvremenog čovjeka treba uvažavati. Inače se može dogoditi da religiozna praksa sasvim prestane, jer se ne može uključiti u suvremeni život. Pretjerana vezanost uz tradiciju može u tom pogledu paralizirati Crkvu i nanijeti joj nepopravljivu štetu. Dr *Atanasije Jevtić* je protumačio eshatološku dimenziju Crkve u svijetu, a dr *Dimitrije Kalezić* je izložio kršćansko shvaćanje čovjeka. Dr *Čedomir Drašković* prikazao je dva izražaja crkvene politike. Židovi su uspjeli u kršćansku Crkvu unijeti rigorističku odanost slovu zakona i obredu, pa su od onih koji su stupali u Crkvu prethodno tražili obrezanje. Pridošli iz poganstva su međutim na tu praksu gledali kao na nešto neobično, čudno i suvišno. Pavao je to uvidio. Da bi to pitanje riješio bio je sazvan jeruzalemski sabor. Odluka je sabora da se ne pravi razlika između obrezanih i neobrezanih (Dj 15,1sl i 21,25). Apostol Pavao je slijedio čas jedno čas drugo gledište, već prema tomu kako mu je odgovaralo. Važno mu je bilo da sačuva jedinstvo. To je bio izraz taktike popuštanja, prilagođavanja radi viših ciljeva (tzv. *politikè tēs oikonomias*). Nasuprot ovome stajala je taktika židovskih revnitelja, kasnije nazvana rigorističkom politikom (*politikè tēs*

akribeias). Takvi su se postupci prilagođavanja svijetu kroz povijest Crkve — sve do u duboki Srednji vijek — događali često.

Treći glavni referat održao je dr Tomislav *Šagi-Bunić* (Bogoslovni fakultet Zagreb) o ekumenskom pokretu i tokovima u suvremenom svijetu. Drugi je vatikanski sabor u Unitatis redintegratio (br. 1) izjavio da se »ekumenski pokret dogodio uz pomoć Duha Svetoga«. No, trebalo je vremena da službena katolička Crkva stekne i izrazi takav stav o ekumenizmu pa da se i sama uključi u taj pokret. Još je Pio XI. u enciklici *Mortalium animos* (6. 1. 1928) napisao da se u ekumenskom pokretu krije »jedna od najtežih zabluda koja stubokom razara osnove katoličke vjere«, »jer znamo da je baš to put prema zanemarivanju religije, tj. *indiferentizmu*, i prema *modernizmu*, po kojemu dogmatska istina ne bi bila *apsolutna*, nego *relativna*«. Još je godine 1948. stav katoličke Crkve prema Ekumenskom vijeću bio vrlo rezerviran, ali su tada već zavladaile značajne nijanse koje su susedno počele mijenjati takav stav. No, danas je stav većine kršćana, pa i katoličke Crkve, da je ekumenski pokret djelo Božje, dar Duha Svetoga. U nastavku svoga predavanja dr *Šagi-Bunić* je izložio povijest postanka i razvoja ekumenskog pokreta.

Na ovo glavno predavanje održani su slijedeći koreferati: Dr Stanko *Janežič* (Obnova Crkve i ekumenski napori za kršćansko jedinstvo u nas), Trajan *Mitreviski* (Spasonosna i ekumenska uloga Crkve u suvremenom svijetu).

Poslije svih predavanja objavljena je i *Diskusija* koju su sudionici Trećeg ekumenskog simpozija vodili poslije glavnih predavanja i referata i koreferata. Slijedi *Saopćenje* o radu III. ekumenskog simpozija i odjeci u našem domaćem tisku.

Knjiga je izvrsno i pregledno uređena. Treba izraziti zahvalnost prof. Čedomiru Draškoviću koji je uložio mnogo truda da u jednom tako korisnom Zborniku uredi i pripremi za javnost sve radove zajedno s diskusijama. Zbornik se može naručiti preko Bogoslovske fakulteta u Beogradu ili preko Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Zagrebu.

Adalbert REBIĆ